

**Kurzus kódja(i): FLM-101.01**

**Kurzus címe: Filmelmélet alapozó: A film és társművészetei**

**Tanár neve:** Vajdovich Györgyi, Vincze Teréz

**Kurzus időpontja, helye:** péntek 14.00-15.30, MÚK főépület, fsz. 34. terem

**Kurzus típusa:** Előadás

**Kurzus leírása:** A tantárgy a szabad bölcsész képzésben részt vevő hallgatókat – az általános művészetelméleti alapozó kurzuskínálatba illeszkedve – a filmművészet mint sajátos művészeti ág jellegzetességeibe hivatott bevezetni. Ennek keretében az órákon a különböző művészeti területek (zene, képzőművészet, fotográfia, építészet, irodalom) és a film kapcsolódási pontjainak bemutatásával és elemzésével egyrészt a filmművészet ágazati sajátosságait kívánja kiemelni, másrészt pedig bemutatja az intermedialitás és a művészeti formák közötti kommunikáció sajátos és lehetséges formáit. A tantárgy alapvetően filmművészeti kiindulású, tehát a jelenségek elemzésének alapját mindig a filmtörténeti és filmelméleti meglátások adják, vagyis a tantárgy kifejezett céljának tekinti a hallgatók filmtörténeti és filmelméleti ismereteinek gyarapítását.

Az előadások a zene, a képzőművészet, az építészet, a fotográfia és az irodalom konkrét, illetve ezen művészeti ágak módszereinek áttételes megjelenését vizsgálják a filmművészetben. A témák alkalmanként egy-egy filmművészeti stílusirányzat ilyen jellegű értelmezését járják körül (pl. a német expresszionizmus és képzőművészeti vonatkozásai), máskor egy-egy filmalkotó munkáinak értelmezését adják (pl. Peter Greenaway), illetve egy sajátos filmműfaj segítségével mutatnak rá fontos, társművészeti vonatkozású filmes jelenségekre (pl. a klasszikus musical mint „erős” filmműfaj).

**Minden előadáshoz kötelező egy, a témához kapcsolódó teljes film megtekintése**, illetve az órán a különböző jelenségek illusztrálásához rövid filmrészletek kerülnek bemutatásra. A témákhoz kapcsolódó kötelező olvasmányokat a hallgatók önállóan dolgozzák fel a vizsgára készülve.

**1. Bevezetés: film és fotográfia (VT) – szept. 12.**

Michelangelo Antonioni: *Nagyítás* (1966)

**2. Film és képzőművészet 1.: a barlangfestményektől a multimédiáig (VGY) – szept. 19.**

Zack Snyder: *300* (2006)

**3. Film és képzőművészet 2.: a német expresszionista film a művészetek keresztútján (VGY) – szept. 26.**

Robert Wiene: *Dr. Caligari* (1920)

**4. Film és képzőművészet 3.: Képzőművészet és film kapcsolata a 20-as évek avantgárd irányzataiban (VGY) – okt. 3.**

Francia avantgárd rövidfilmek

René Clair: *Felvonásköz* (1924)

Salvador Dalí–Luis Bunuel: *Az andalúziai kutya* (1928)

Hans Richter: *Ritmus 23* (1923)

**5. Film és képzőművészet 4.: Peter Greenaway (VT) – okt. 10.**

Peter Greenaway: *A rajzoló szerződése* (1982)

**6. Film és zene 1.: zenei szerkesztés a filmben, filmzene (VT) – okt. 17.**

Gaál István: *Sodrásban* (1963)

**7. Film és zene 2.: a klasszikus musical (VT) – nov. 7.**

Mark Sandrich: *Frakkban és klakkban* (1935)

---

**8. Film és zene 3.: könnyűzene és film kapcsolata a musical fénykora után (VT) – nov. 14.**

Richard Lester: *A Hard Day's Night* (1964)

**9. Film és építészet (VT) – nov. 21.**

Fritz Lang: *Metropolis* (1927)

**10. Film és irodalom 1.: az irodalom hatása a filmes elbeszélés kialakulására (VGY) – nov. 28.**

Rövidfilmek a filmtörténet kezdetéről

Lumiere: *A megöntözött öntöző* (1895)

Méliès: *Utazás a holdba* (1902)

Porter: *A nagy vonatrablás* (1903)

Griffith: *A Ionedale-i telegráfuslány* (1911)

**11. Film és irodalom 2.: az adaptáció, avagy az irodalmi és a filmes médium sajátosságai (VGY) – dec. 5.**

James Ivory: *Szoba kilátással* (1985)

**12. Film és színház (VGY) – dec. 12.**

Grigorij Kozincev: *Hamlet* (1964)

---

**Kursus teljesítésének követelményei:** A félévet írásbeli vizsga zárja. A vizsga első szakasza egy filmismereti tesztből áll, mely az órákhoz kötelezően előírt filmalkotások ismeretét kéri számon. A tesztet sikeresen teljesítők bocsáthatóak vizsgára, ahol a hallgatóknak 4 esszékérdésre kell írásban válaszolniuk. A kérdések számon kéri az előadásokon feldogozott témakörök átfogó ismeretét, valamint a kötelező olvasmányok ismeretanyagát.

---

**Kötelezően megtekintendő filmek:** lásd fentebb, az előadások témájánál!

---

**Kötelező / ajánlott irodalom:** A kurzus előadásaihoz tartozó óravázlatok elérhetőek itt:  
<http://szabadbolcseszlet.elte.hu>

**1. Bevezetés: film és fotográfia**

**Kötelező irodalom:**

Lessing, Gotthold Ephraim: Laokoón, vagy a festészet és költészet határaitól. (ford. Vajda György Mihály) In: Lessing (Balázs István szerk.): *Válogatott esztétikai írásai*. Budapest: Gondolat, 1982. pp. 193–303.

Bazin, André: A fénykép ontológiája. In: Bazin: *Mi a film?* Budapest: Osiris, 1995. pp. 16–23.

**Ajánlott irodalom:**

Kenedi János (szerk.): *A film és a többi művészet*. Budapest: Gondolat, 1977.  
*A Metropolis* folyóirat Fotó és film című összeállítása (2003/1. szám).

Bán András–Beke László (szerk.): *Fotóelméleti szöveggyűjtemény*. Budapest: Enciklopédia, 1997.

**2. Film és képzőművészet 1.: a barlangfestményektől a multimédiáig**

**Kötelező irodalom:**

Manovich, Lev: A film mint kulturális interface. *Metropolis* 2001/2 pp. 24-43.

**Ajánlott irodalom:**

Zrinyifalvi Gábor: A kép paradigmája. *Metropolis* 1997/ősz pp. 33-45.

*A Metropolis* festészet és film összeállítása (1997/ősz)

J. A. Schmoll gen. Eisenwerth: A fényképezés előtörténete és kezdetei, kölcsönhatásban a festészettel. In: Bán András - Beke László (szerk.): *Fotóelméleti szöveggyűjtemény*. Budapest: Enciklopédia, 1997. pp. 13-19.

**3. Film és képzőművészet 2.: a német expresszionista film a művészetek keresztútján**

**Kötelező irodalom:**

Eisner, Lotte H.: *A démoni filmvászor*. Magyar Filmintézet – Filmvilág –

---

Szellemkép, 1994., I-III. fejezet, pp. 15-46.  
Kovács András Bálint: *Metropolis, Párizs*. Budapest, Képzőművészeti Kiadó, 1992. pp. 21-111. Az expresszionista filmkép c. fejezet, pp. 51-77.

**Ajánlott irodalom:**

Kracauer, Siegfried: *Caligariól Hitlerig. A német film pszichológiai története*. Budapest, Magyar Filmintézet, 1991. 5. fejezet: Caligari. pp. 58-70.  
Staud Géza: *Max Reinhardt*. Budapest, Gondolat, 1977. V. fejezet: Álom és valóság határán. pp. 3-96.

**4. Film és képzőművészet 3.: Képzőművészet és film kapcsolata a 20-as évek avantgárd irányzataiban**

**Kötelező irodalom:**

A sajtóság természetrajza - források. Moussinac, Léon: A film ritmusa. *Filmspirál 2* (II. évf. 1996/1. szám) pp. 63-66.; Dulac, Germaine: A valódi mozgófénykép. *Filmspirál 3* (II. évf. 1996/3. szám) pp. 90-93.  
Kaes, Anton: Az elidegenítés mint módszer: a film és a dada. *Metropolis* 2000/3. pp. 26-33.

**Ajánlott irodalom:**

A Metropolis *Futurizmus és film* összeállítása (1997/tél -1998 tavasz)  
A Metropolis *Dada és film* összeállítása (2000/3)  
Szabó Z. Pál: *Lázadás a halál ellen*. Salvador Dali - Luis Bunuel: Andalúziai kutya. Budapest, Áron Kiadó, 2003. pp. 9-101.

**5. Film és képzőművészet 4.: Peter Greenaway**

**Kötelező irodalom:**

Nánay Bence: A legutolsó új hullám. Peter Greenaway. In: *Filmrendezőportrék* (szerk.: Zalán Vince) Budapest: Osiris, 2003. pp. 123–145.

**Ajánlott irodalom:**

Hirsch Tibor: *Bosun! Greenaway-jegyzetek*. Budapest: Magyar Filmintézet, 1991.  
A *Filmvilág* „Angol barokk” összeállítása. *Filmvilág* (1990/10.) pp. 3–20.  
*Festmények, rajzok és kollázsok – Peter Greenaway retrospektív kiállításának katalógusa*. Budapest: MEO, 2002.  
Woods, Allen: *Being Naked Playing Dead: The Art of Peter Greenaway*. Manchester: Manchester University Press, 1996.

**6. Film és zene 1.: zenei szerkesztés a filmben, filmzene**

**Kötelező irodalom:**

Bíró Yvette: A zene. In: Bíró Yvette: *A hetedik művészet*. Századvég/Osiris Kiadó, 1994. pp. 130–141.  
Veres Bálint: Mozgóképek és hang-állványzat. Gaál István *Sodrásban* című filmjének zenei olvasata. *Metropolis* (2005/3.) pp. 28–34.

**Ajánlott irodalom:**

Yueh Yu-Yeh, Emilie: Önálló élet: Zenei diskurzusok Wong Kar-wai filmjeiben. *Metropolis* (2005/4.) pp. 76–90.  
Gorbman, Claudia: Film Music. In: Hill, John–Church Gibson, Pamela (eds.): *The Oxford Guide to Film Studies*. Oxford: Oxford University Press, 1998.  
Carroll, Noel: Notes on Movie Music. In: Carroll: *Theorizing the Moving Image*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.  
Lissa, Zofia: *A filmzene esztétikája*. Budapest: Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, 1978.

**7. Film és zene 2.: a klasszikus musical**

**Kötelező irodalom:**

Altman, Rick: A musical. In: Nowell-Smith, Geoffrey (ed.): *Oxford Film Enciklopédia*. Budapest: Glória Kiadó, 1998. pp. 303–314.  
Altman, Rick: Az amerikai musical mint kétfókuszú narratíva. *Metropolis* (2008/3) pp. 10–18.

### **Ajánlott irodalom:**

A Metropolis „A filmmusical” című összeállítása: 2008/3. szám.  
Vincze Teréz: A filmmusical. *Mozinet* (2008/1) pp. 48–55. Újranyomva:  
*Zsánerben*. Budapest: Mozzinet-könyvek 3., 2009. pp. 73–89.  
Miklós Tibor: *Musical!* Budapest: Novella Kiadó, 2002.  
Altman, Rick: *American Film Musical*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press, 1987.

## **8. Film és zene 3.: könnyűzene és film – könnyűzene és film kapcsolata a musical fénykora után**

### **Kötelező irodalom:**

Conrich, Ian: A zenés előadás és a kultuszfilmélmény. *Metropolis* (2008/3) pp. 56–69.  
Déri Zsolt: Klipsz: szemrevaló fölbevalók (Popvideók). *Filmvilág* (1998/1.) pp. 47–50.  
Vízér Balázs: Póz, csajok, satöbbi: A videoklip mesterei. *Filmvilág* (2006/4.) pp. 48–50.

### **Ajánlott irodalom:**

Mundy, John: *Popular Music on Screen: From Hollywood Musical to Music Video*. Manchester, New York: Manchester University Press, 1999.  
Firth, Simon–Goodwin, Andrew–Grossberg, Lawrence: *Sound and Vision: The Music Video Reader*. London, New York: Routledge, 1993.

## **9. Film és építészet**

### **Kötelező irodalom:**

Kassák Lajos: Az abszolút film. Berlin: A nagyváros szinfóniája. In: Peternák Miklós (szerk.): *F.I.L.M. A magyar avant-garde film története és dokumentumai*. Budapest: Képzőművészeti Kiadó, 1991. pp. 98-107.  
Schwarzer, Mitchell: Felemészítő közeg. Architectúra Michelangelo Antonioni filmjeiben. *Metropolis* (2008/2) pp. 30–41.

### **Ajánlott olvasmányok:**

A Metropolis „Film és építészet” című összeállítása: 2008/2. szám.  
A Metropolis „Film és tér” című összeállítása: 2008/1. szám.  
Heath, Stephen: Narratív tér. In: Kovács András Bálint (vál.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Budapest: Palatinus Kiadó, 2004. pp. 119–181.  
Lamster, Mark (ed.): *Architecture and Film*. Princeton Architectural Press, 2000.

## **10. Film és irodalom 1.: az irodalom hatása a filmes elbeszélés kialakulására**

### **Kötelező irodalom:**

Kovács András Bálint: *Film és elbeszélés*. Budapest, Korona kiadó, 1997.  
vagy In: Uő: *A film szerint a világ*. Budapest, Palatinus, 2002. pp. 7-84.

### **Ajánlott irodalom:**

Bordwell, David: A klasszikus elbeszélésmód. In: Kovács András Bálint – Vajdovich Györgyi (szerk.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Palatinus, 2004. pp. 183-228.  
Gunning, Tom: Non-kontinuitás, kontinuitás, diszkontinuitás. In: Kovács András Bálint – Vajdovich Györgyi (szerk.): *A kortárs filmelmélet útjai*. Palatinus, 2004. pp. 304-319.  
Salt, Barry: Film form 1900-1906. In: Elsaesser, Thomas (ed.) *Early Cinema. Space, Frame, Narrative*. London, BFI, 1990. pp. 31-44.

## **11. Film és irodalom 2.: az adaptáció, avagy az irodalmi és a filmes médium sajátosságai**

### **Kötelező irodalom:**

Györfy Miklós: Szerepcsere vagy munkamegosztás? Az irodalmi és mozgóképes elbeszélés százéves együttélése. In: Györfy: *A tizedik évtized*.

---

*A magyar játékfilm a kilencvenes években és más tanulmányok.* Budapest, Magyar Nemzeti Filmarchívum - Palatinus, 2001. pp. 5-53.  
Branigan, Edward: *Metaelmélet. Metropolis 2* (1998) no. 2. pp. 10-26.

**Ajánlott irodalom:**

Bíró Yvette: *A hetedik művészet.* Budapest, Osiris, 1994. A filmnyelv és a beszélt nyelv c. fejezet, pp. 238-253.  
McFarlane, Brian: *Novel to Film. An Introduction to the Theory of Adaptation.* Oxford University Press, 1996.  
Gács Anna - Gelencsér Gábor (szerk.): *Adaptációk. Film és irodalom egymásra hatása.* Budapest, Kijárat Kiadó - JAK, 2000.

**12. Film és színház**

**Kötelező irodalom:**

Danto, Arthur C.: *Mozgóképek. Metropolis 1997/ősz.* pp. 8-20.  
Panofsky, Erwin: *A mozgóképek stílusa és közege.* In: Kenedi János (szerk.): *A film és a többi művészet.* Budapest: Gondolat, 1977. pp. 151-177.

**Ajánlott irodalom:**

Lukács György: *A film poétikája.* In: Kenedi János (szerk.): *A film és a többi művészet.* Budapest: Gondolat, 1977. pp. 249-257.  
Allardyce Nicoll: *A mozi és a színház.* In: Kenedi János (szerk.): *A film és a többi művészet.* Budapest: Gondolat, 1977. pp. 283-309.  
Susan Sontag: *Film és színház.* In: Kenedi János (szerk.): *A film és a többi művészet.* Budapest: Gondolat, 1977. pp. 352-378.  
André Bazin: *Színház és film.* In: Bazin: *Mi a film?* Budapest: Osiris, 1995. pp. 101-145.

---